

**Posudek oponenta disertační práce Lucia Kvočáková
“Budovanie identity slovenskej moderny vo vzťahu k ideí čechoslovakizmu”
předkládané v roce 2020 na Ústavu pro dějin umění FF UK**

I. Stručná charakteristika práce

Práce se zabývá utvářením konceptu slovenského moderního umění především v období meziválečného Československa. Autorka si všímá především politicko-kulturního kontextu, ve kterém se umění ocitlo, a zaměřuje se na vliv ideologie čechoslovakismu na formování představy o slovenském umění.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Autorka si zvolila důležité a dodnes poměrně málo zpracované téma, které řeší na základě konzultace množství primární a sekundární literatury. Přínosem práce je syntéza hlavních aspektů vývoje meziválečného umění především na Slovensku, shrnutí hlavních představitelů a myšlenek, které o jejich umění formulovali kritici a komentátoři. Práce si také všímá hlavních institucí a publikací, které se podílely na formování slovenské moderny. Na druhou stranu práce chybí dostatečná analýza a interpretace popsanych faktů, v několika případech se odvrací od hlavního tématu a v závěru chybí jasná a vlastní odpověď na hlavní otázku, jakým způsobem česko-slovenské kulturní, ale i politické vztahy pomáhaly kánon slovenského umění konstruovat.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

1. Struktura argumentace

Výklad pojmů. Práce hlavně na začátku pracuje s některými pojmy jako národní identita, národní umění, tradice a inovace, moderna. Tyto by bylo dobré teoreticky podchytit a vyjasnit, jak je sama autorka vnímá a používá v kontextu svého tématu. Aplikace těchto pojmů a odkazy na ně by měly být konzistentní v průběhu celé práce a především závěr by měl jasně shrnout, jak se takto chápaná identita slovenské moderny v závislosti na ideologii čechoslovakismu budovala.

Práce je založena především na rozboru historiografickém kontextu, ve kterém se díla interpretovala. Jakkoliv důležité jsou tyto interpretace pro vytváření a zakotvování konceptů jako národní umění či umění moderní v širším povědomí stěžejní, samotná umělecká díla zde zůstávají hodně v pozadí a bez rozboru či alespoň krátkého komentáře. Vystávají tak důležité otázky, jakými tématy se vlastně zmiňovaní umělci zabývali? V jakých médiích pracovali? Pozornost je upřena až na pár výjimek na malbu, ale jak široký měla záběr výtvarná tvorba považovaná za modernu? Vyvíjela se tvorba umělců nějak v reakci na uměleckou kritiku? V této souvislosti bych také uvítala lepší analýzu a práci s obrazovým materiálem, který se objevuje na konci předkládané práce. Pokud autorka podrobně analyzuje reakce na tvorbu např. Antona Jaszusche, je těžké chápat výtky kritiků bez podrobnější diskuze konkrétních Jaszuschových děl. Jako příklad lze uvést citaci kritiky na s. 56 „Pán Jaszusch má jeden obraz...“ Který obraz a proč je předmětem diskuze?

Členění práce. Práce pokrývá hlavní etapy a témata slovenské moderny ve víceméně historické posloupnosti. Členění do pouhých tří kapitol mi ale nepřijde dostatečné vzhledem k množství a různorodosti diskutovaného materiálu. Například kapitola třetí se

zabývá širokým spektrem témat a je tedy těžké vygenerovat hlavní myšlenku a zaměření kapitoly. Vhodnější by bylo kapitolu rozdělit na několik částí, což by také autorce umožnilo učinit častější dílčí závěry k jednotlivým oddílům.

Od sekce 3.7 se začíná nové téma – snahu o zformulování československého umění v různých aspektech. Zde by šlo kapitolu oddělit a vytvořit téma nové. Následně 3.8 se zabývá rozdílem mezi slovenským uměním a uměním na Slovensku. Zde by mělo být jasnější, proč se rozebírá například umění Mistra z Levoče nebo renesance v práci o slovenské moderně a čechoslovakismu.

Některé sekce, jako například 3.10, by stálo za to vyjasnit z pohledu hlavní myšlenky. Je tato sekce o výtvarných školách, hlavně o ŠUR? O Vydrovi?

Informační hodnota a práce s fakty. Předkládaná práce je bohatá na informace, ale v některých místech bych doporučovala konkrétnější rozvedení mnohých myšlenek nebo informací, ačkoliv se mohou zdát jasné či samozřejmé. Kromě výše zmíněného teoretického zakotvení některých pojmů, hovoří-li se například o „slovenské inteligenci,“ (s. 20, 22, 24, 28...) o koho se vlastně jednalo? Podobně se pracuje se jmény umělců, která se většinou objevují bez bližšího objasnění jejich tvorby či jejich umístění v kontextu slovenské (či mezinárodní) moderny. Takové bližší vysvětlení by podpořilo tezi autorky o provázání českých a slovenských vztahů a jejich vlivu na budování identity slovenské moderny.

Pár příkladů:

Při diskuzi výběru děl do SNM lze zdůraznit, že část poroty ve složení Žákavec, Štech byla česká a tedy kánon slovenského umění byl spoluvytvořen či zcela vytvořen Čechy. Tuto celou část by byla také zajímavé rozebrat podrobněji. Jaký měl výběr děl ohlas v tisku a u veřejnosti? Jaká díla přesně výběr zahrnoval? A co byla Slovenská krajina?

s. 31 „Vajanský totiž preferoval umenie Jaroslava Věšína.“ Kdo byl J. Věšín, jak vypadalo jeho umění a proč ho Vajanský preferoval?

s. 48 Krčméryho publikace: „Následně z umelců ... už za slovenských považuje Jozefa Božetecha Klemensa a Petra Bohúňa.“ Proč? Na základě jakých kritérií? To samé v případě následujícího seznamu jmen – opět by bylo dobré objasnit podrobněji, jakou tvorbou se jmenovaní zabývali, případně vybrat jednoho, dva, na jejichž příkladu to konkrétněji vysvětlit. Bylo by dobré probrat podrobněji i tvorbu známějších umělců jako Fulla, Benka, Gallanda...

Často se i objevují delší či kratší soupisy jmen, které nejsou všechny úplně známé a vyžadují tedy objasnění:

s. 32 Pavel Socháň a Emanuel K. Liška

s. 42 Gustáv Mallý, Jozef Hanula, Ivan Žabota, Milan Mitrovský, Dominik Skutecký, Zolo Palugyay... -

s. 81 Borgyányi zařazuje mezi slovenské umělce ... i... „Bazovského, Palagyaya, Antona Ďuračku, Štefan Straku, Alojza Struhára, Júlisu Koresku, Jaroslava Votrubu, Gustáva Mallého, Štefana Polkorába, Andreja Kováčika, a nevynecháva ani Ľudovíta Fullu a Mikuláša Galandu.“ Proč? Na základě jakých kritérií? Jaké tvorby?

s. 83 umělci Janka Alexyho, Martina Benku, Miloša Bazovského, Júliusa Koreszku, Štefana Polkorába a zo schoárov Miroslava Frica Motošku. Tito Jsou považováni za skutečně mladou modernu, ale proč?

Další seznamy jmen se nachází např. na s. 84, 85, atd. ale bohužel bez dalšího vysvětlení a kontextualizace tvorby argumentaci nepodporují.

V některých místech se práce zaměřuje na některé autory konkrétněji, ale i zde by bylo žádoucí poskytnout obecnější informace a interpretovat diskutované názory. Např. Pavol M. Fodor by také chtěl víc zasadit do kontextu. Kdo to byl? Když obhajoval slovenskost umění Fully atd., jaký měly jeho názory vliv? V tomto případě i jinde, všiml si někdo těchto názorů, vyvovaly nějakou větší debatu o podstatě slovenského umění? Je dobré použít citáty okomentovat a nějak na ně reflektovat, nejlépe v kontextu celkového tématu práce.

Anton Jaszusch je uveden jako dobrý příklad toho, jaké množství debat může jeden umělec a jeho tvorba vyvolat. V jeho případě by ale opět bylo lepší začít od obecnějších informací. Kdo byl? Jaká ale byla jeho tvorba? Proč se jím tolik kritiků zabývalo? (Informace, že jeho matka byla Slovenka a otec Němec se objevuje až později, ačkoliv tento fakt se zdá být důležitý pro mnohé kritiky.)

Tato část také otevírá další otázky, které by mohly zasadit tyto debaty do kontextu. Např. na s. 58-59 v části o výstavě Jaszuschových děl – co bylo vlastně vystaveno? Proč byla jeho díla brána jako vhodná pro mezinárodní výstavy? Bylo jeho umění internacionální? A obecněji, jaký byl postoj k mezinárodnosti slovenské moderny na Slovensku i jinde? Tato diskuze by si tedy zasloužila i obecnější reflexi autorky, co nám tento spor ukazuje o formování představy o slovenské moderně. (Možná by stálo za to i okomentovat různé formy psaní jeho jména?)

Samostatnější a rozsáhlejší oddíl by si zasloužily i Košice, tamní spolky, muzeum a formování moderního umění. Stejně u Josefa Poláka (s. 61) je dobré jasněji říci, že byl z Čech. Z jeho komentářů na s. 62-63 číší paternalistický postoj k východu země, který by bylo dobré zdůraznit a okomentovat. Celou tuto sekci by bylo dobré rozdělit podle jednotlivých myšlenek (jeden odstavec je delší než dvě stránky).

U některých oddílů je také těžké vidět souvislost s hlavním tématem práce – např. 3.6 o památkové péči. Zde by potřebovalo vyjasnit a říci, jak se toto téma vztahuje ke slovenské moderně a čechoslovakismu. Část o institucionálním formování slovenského dějepisu umění by se také mohla objevit spíše na začátku práce a dát čtenáři představu, jak hlavní umělecko-historické instituce na Slovensku fungovaly, jak a kým byly založeny. Celkově by tedy bylo dobré mnohé informace rozvést do větších podrobností (konkretizovat je a podložit argumenty) a ty pak interpretovat v souvislosti s tématem formování identity slovenské moderny.

2. Formální úroveň práce

Po formální stránce je práce v pořádku, což se týká i pravopisné a jazykové stránky. Odkazy na literaturu jsou zpracovány dobře, jedinou výtku bych měla k délce poznámek pod čarou. Některé jsou totiž příliš dlouhé a udávají množství dalších informací. Pokud jsou tyto informace důležité, měly by se objevit v hlavním textu, pokud důležité nejsou, v poznámce být ani nemusí.

3. Práce s prameny či s materiálem

Autorka odkazuje a staví na relevantní sekundární literatuře a cituje podle běžných norem. Konzultovala také značnou řadu různých primárních zdrojů, díky kterým práce stojí na důležitých a přínosných podkladech.

U sekundární literatury bych uvítala větší interakci s novější literaturou o tématu čechoslovakismu (Daniela Kodajová, "Slovenský ľud jako mýtus česko-slovenských

vztahov," *Česko-slovenská historická ročenka 2008* a především A. Hudek, M. Kopeček, J. Mervart, eds. *Čechoslovakismus*, 2019, jednotlivé kapitoly a zde citovaná literatura).

4. Vlastní názor a vlastní argumentace

Názor autorky je přiměřeně kritický a je vystavěn na literatuře starší tak i novější. Jak jsem ale uvedla na příkladech výše, poněkud ale chybí vlastní interpretace jednotlivých diskuzí a vyjádření se k nim celkově. Otázkou tak zůstává, kdo byli hlavní aktéři názorů na slovenskou modernu a proč?

Místo epilogu, který se zabývá poválečnou literaturou o meziválečném umění, by tedy bylo lepší shrnout probraná témata, diskuze a názory na slovenskou modernu v návaznosti na ideu čechoslovakismu a zároveň se vrátit k teoretickým diskuzím o jinakosti nastíněné v úvodu.

Je také škoda, že práce nereflektuje některá ožehavější témata spojená se slovenskou modernou, jako například neviditelnost žen umělkyní v zavedeném kánonu či vliv rostoucího nacionalismu konce třicátých let na vnímání slovenskosti umění.

IV. Dotazy k obhajobě

Práce si vytyčuje za cíl analýzu slovenské moderny. Co a kdo tedy konstituuje slovenskou modernu a proč? Jak se názor na to, kdo či co je slovenská moderna vyvíjel a kdo jej formoval?

Pokud se slovenští umělci vymezovali proti českým umělcům v rámci československé identity, jaký vztah měli k maďarským a jiným identitám (židovské, rusínské, německé...)? Jaký hlas či vliv měli ti, kteří vystopovali za znovupřipojení Slovenska k Maďarsku nebo za samostatné Slovensko?

V rámci československé identity svou roli hrálo i náboženství, ač už bylo marginalizováno nebo proměněno ve snahu o vytvoření nové, sjednocující církve (Československá církev husitská). Jakou roli hrálo při utváření slovenské identity v moderním umění náboženství, především katolické?

V. Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako prospěla.

2. 9. 2020